

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ ЯК ЕМОЦІЙНО-СМИСЛОВІ ЧИННИКИ СТРУКТУРИ РОМАНУ Г. ГЕССЕ «НАРЦИС І ГОЛЬДМУНД»

Біляцька В. В.

*старший викладач кафедри іноземної філології, перекладу та професійної мовної підготовки
Університет митної справи та фінансів
вул. Володимира Вернадського, 2/4, Дніпро, Україна
orcid.org/0000-0002-7079-960X
victorija.bel@gmail.com*

Ключові слова: *рекламний текст, медіадискурс, образ, гендерний стереотип, аксіологічний компонент, глянцева журналістика, вербалізація.*

У статті розглянуто роман Г. Гессе «Нарцис і Гольдмунд» в аспекті виявлення емоційно-сміслових, зображальних якостей художньої фраземіки, в якій передаються самотність мови, особливості образного народного мислення, експресивність. Фразеологічні одиниці широко використано письменником як у традиційному значенні, так і в структурно-семантичній трансформації, індивідуальних видозмінах. Фразеологізми в художній структурі тексту спрямовані на подієвість, сприяють включенню певних асоціативних планів, кращому «прочитанню» образу, конкретної контекстуальної ситуації. Виокремлено й соматичні фразеологізми (голова, серце) в романі Г. Гессе, тобто одиниці, до складу яких входять компоненти, що є назвами частин тіла людини й елементів серцево-судинної, нервової й інших систем. Для соматичних фразеологізмів характерні: концептуалізація соматичного коду культури в художньому дискурсі, вербалізація значення «характер людини», національно-культурний компонент семантики, структурні та семантичні, лінгвокогнітивні характеристики, образний потенціал соматизмів як смисловий центр позначення психо-емоційного стану та почуттів. Художні фрази репрезентують архетипні, міфологічні уявлення (смерть, творчість), мають кілька вербалізацій, створених за різними принципами, й пов'язані з ментальними просторами. Події роману «Нарцис і Гольдмунд» відбуваються в основному в монастирі Маріябронн, тому твір багатий і на конфесійні фразеологізми, усталені словосполучення церковно-релігійного значення, сакрального забарвлення, що значною мірою розширюють функціональне поле висловів з урахуванням композиційних, власне стилістичних особливостей. В аспекті лінгвістичних, лінгвокультурологічних та екстралінгвістичних факторів акцентовано на сакральності лексем, синонімічних рядах, найчастотніших у художньому мовленні, що реферують філософські і релігійні переконання, емоційні та естетичні прагнення героїв, сакральні відчуття.

**PHRASEOLOGIES AS EMOTIONAL AND SEMANTIC FACTORS
OF THE ARTISTIC STRUCTURE OF G. HESSE'S NOVEL
"NARCISSUS AND GOLDMUND"**

Biliatska V. V.

*Assistant Professor at the Department of Foreign Philology, Translation and Language Training
University of Customs and Finance
Volodumura Vernadskoho str., 2/4, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0002-7079-960X
victorija.bel@gmail.com*

Key words: *novel,
phraseological unit, somatism,
cultural code,
structural-semantic
transformation.*

The article considers G. Hesse's novel "Narcissus and Goldmund" in the aspect of revealing the emotional and semantic, pictorial qualities of artistic phrasemics, which conveys the originality of language, features of figurative folk thinking and expressiveness. Phraseological units are widely used by the writer both in the traditional sense and in the structural-semantic transformation, in individual variations. Phraseologisms in the artistic structure of the text are aimed at action; contribute to the inclusion of certain associative plans, a better "reading" of the image, a specific contextual situation. Somatic phraseologies (head, heart) are also singled out in G. Hesse's novel that is units, which include components that are the names of parts of the human body and elements of the cardiovascular, nervous and other systems. Somatic phraseology is characterized by conceptualization of the somatic code of culture in artistic discourse, verbalization of the meaning of "human character", national-cultural component of semantics, structural and semantic, linguocognitive characteristics, figurative potential of somatisms as a semantic centre of psycho-emotional state and feelings. Artistic phrases (death, creativity) represent archetypal, mythological ideas, have several verbalizations, created on different principles and related to mental spaces. The events of the novel "Narcissus and Goldmund" take place mainly in the monastery of Mariabronn, so the work is rich in confessional phraseology, established phrases of ecclesiastical and religious significance, sacred color, which greatly expand the functional field of expressions, especially compositional, authoritative, stylistic. In the aspect of linguistic, linguoculturological and extralinguistic factors the emphasis is put on the sacred content of the lexemes, synonymic rows, the most frequently used in artistic speech, which refer to phylosophic and religious beliefs, emotional and aesthetic ambitions of characters, sacred feelings.

Постановка проблеми. Велике значення у виявленні емоційної наснаги, зображальних і естетичних якостей мови має художня фраземіка, яка надає творам особливого стилістичного забарвлення. У відображенні оригінального способу мислення, характеристики побуту, звичаїв, історичного досвіду народу, його менталітету незмінними є фразеологізми (фразеологічні одиниці) – «лексико-граматична єдність двох і більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, але неподільна лексично стійка у своєму складі й структурі, яка, маючи цілісне значення, відтворюється в мові» [4, с. 324].

У фразеології яскраво виявляється самобутність мови, її специфічний колорит, особливості образного народного мислення, метафоричність,

експресивність. Ці ознаки фразеологізмів, за твердженням науковців І. Гнатюк, Т. Євтушиної, У. Карабін, В. Мокієнка, А. Мойсієнка, О. Левченко, О. Огуя, Л. Скрипник, В. Сулим, враховують письменники, використовуючи їх у традиційному значенні й у процесі структурно-семантичної трансформації у творах. «Фразеологічні одиниці вносять у художнє мовлення струмись свіжості, надають йому більшої колоритності й естетичної краси, посилюють його пізнавальну вартість, сприяють стислості, потужності опису. У словесній тканині художнього твору фразеологізми завжди сприймаються як органічні, невід'ємні елементи тексту, стилетворчі одиниці» [9, с. 5].

Мета і завдання статті. Погоджуючись із гіпотезами дослідників, що значення фразеологізму повністю може розкритися лише в певному

контексті, виявлення емоційно-сміслових чинників ФО, авторської структурно-семантичної трансформації розглянемо на прикладі художнього твору. **Об'єктом дослідження** є роман Г. Гессе «Нарцис і Гольдмунд» (1930).

Виклад основного матеріалу дослідження. Події роману Г. Гессе «Нарцис і Гольдмунд» відбуваються переважно в середньовічному монастирі Маріабронн. У романі розповідається про буття католицьких монахів, навчання, пошук і призначення життєвого шляху. Ці пошуки автор подає на рівні протилежного вибору двох друзів: Нарциса, який вибирає духовність, науку, пізнання вищої істини, і Гольдмунда, який прагне пізнати реальне життя, заглиблюється в мистецтво. Незважаючи на те, що події в романі відбуваються в середньовіччі, твір Г. Гессе насичений різнотипними стійкими виразами, авторськими трансформаціями фразеологічних одиниць, наприклад: «*Viktor, als er ihn so erzürnt sah, lachte wieder und spielte den Gutmütigen „Na“, sagte er, „beiß dir nur keine uns da einen sauren Tag eingebracht, Magister Goldmund, ich bin froh, dass ich mich ein bisschen verziehen konnte. Obwohl der Herr es nicht merken darf, dass ich fort war und Aufträge hatte, es ginge mir schon an den Kragen*» (ну й заварив ти кашу, мені не здобровать) [11, с. 164].

У художньому тексті ФО підлягають авторській модифікації: «усічення», відкидання окремих компонентів фразеологізму чи додавання так званих «своїх» слів у стійкі словосполучення. На думку М. Гамзюка, схильність до структурно-семантичних змін закладена в характері компонентів фразеологізмів, особливо в художньому тексті в утворенні нових відтінків значення, наближенні фразеологізмів до ситуації, посиленні чи послабленні інтенсивності вираження емоцій, зміні оцінки (утворення антонімічних фразеологічних одиниць) [3, с. 205]. Індивідуально-авторські фразеологізми являють собою семантичну чи структурно-семантичну модифікацію узуальних фразеологізмів, які виникають за рахунок контекстуально зумовлених змін семантики фразеологізму на основі модифікацій його зовнішньої та внутрішньої форм. «*An der Narzissfigur arbeitete Goldmund mit tiefer Liebe, in dieser Arbeit fand er sich selbst, seine Künstlerschaft und seine Seele wieder, sooft er aus dem Geleise gekommen war, und das geschah nicht selten*» (вибитися з колії) [11, с. 209]; «*Er sah, dies war ein gerissener, mit allen Wassern gewaschener Heimatloser, ein Mann, der viel gesehen und erlebt, viel gehungert und gefroren hatte und im bitteren Kampf um ein karges gefährdetes Leben klug und frech geworden war*» (пройшов вогонь і воду) [11, с. 169]. Отже, маємо авторську трансформацію сталих зворотів.

Варто також погодитися з думкою І. Скрипник, що взаємодія фразеологізму та тексту має двобічний характер: текст розкриває ситуативне

значення ФО, вона своєю чергою збагачує його семантично й стилістично. Фразеологізм є також провідним засобом реалізації категорії інтертекстуальності. У такому разі своєрідним претекстом є побутово-емпіричний, історичний або духовний досвід мовного колективу, що сформував те образне уявлення дійсності, на основі якого і виникла фразеологічна одиниця [10, с. 13].

Фразеологічна картина світу відрізняється, на думку О. Левченко, від лексичної більшою архаїчністю, міфологізованістю. «Особливістю фразеологічної картини світу є те, що її одиниці містять інформацію, дещо відмінну від інформації, позначуваної одиницями лексичного рівня. Властивістю певної частини фразеологізмів є здатність репрезентувати діяльнісний образ світу, відсилаючи до сцен та сценаріїв, до діяльності та сукупності дій чи процедур, створюючи світ прототипних (стереотипних) ситуацій» [6, с. 122]. Наприклад, «*Man durfte nicht viel denken, man musste alles kommen lassen, wie es mochte*» (потрібно бути готовим змиритися з усім) [11, с. 116]; «*So wurde alles eingefädelt und dem Vogel der Köder hübsch hinter die Schlinge gehängt*» (заманити в петлю) [11, с. 239]; «*Schön war es, seine Freiheit an diese Schöne zu verlieren. Schön und tief aufreizend war das Gefühl, sein Leben auf diesen einen Wurf zu setzen*» (поставити на карту) [11, с. 301].

За спостереженням А. Мойсієнко, будь-який фразеологізм, потрапляючи в авторський текст, передає останньому ту енергію, що вироблена і закріплена в ньому протягом тривалого функціонування в народному побуті, у сфері виробничій, культурно-науковій тощо. І, акумулюючись у художній структурі, така енергія у своєму сентенційному, характеристичному вираженні спрямована на певну подієвість, певний образ [7, с. 115].

Г. Гессе, розповідаючи про пізнання життя Гольдмундом, втрати й жахи, які він пройшов, вводить у художню тканину тексту фразеологічні слова й словосполучення, що асоціюються із смертю, особливо, коли йдеться про наслідки чуми: «*Aber eine ungeheure Neugierde trieb ihn und hielt ihn wach, er war unermüdetlich, dem Schnitter zuzusehen, das Lied der Vergänglichkeit zu hören, nirgends wich er aus, überall ergriff ihn dieselbe stille Leidenschaft, dabei zu sein und mit wachen Augen den gang durch die Hölle zu tun*» (він неухвально спостерігав, як смерть косить людей) [11, с. 278]; «*Geängstete Flüchtlinge irrten einsam umher; verwildert, jede Berührung mit Menschen meidend, von Todesfurcht gejagt Andere taten sich in aufgepeitschter, erschreckter Lebenslust zusammen, hielten Zechgelage und feierten Tanz- und Liebesfeste, bei denen der Tod die Fiedel strich*» (смерть справляла бал) [11, с. 276].

Смерть у романі має символічне трактування навіть у авторських фраземах. Помираючи,

Гольдмунд відчуває присутність смерті поруч, порівнює її із першою взаємною любов'ю, яку людина може отримати від матері, від своєї родини. І в останні хвилини життя він відчував, що смерть поряд в образі його матері, яка то віддалялася від нього, то наближалася. Герой смерть сприймає як щастя: «*Ich hoffe, der Tod werde ein großes Glück sein, ein Glück, so groß wie das der ersten Liebeserfüllung*» [11, с. 388]. Гольдмунд не лякався стерті, а сприймає її як подарунок долі, де буде зустріч із матір'ю: «*Ich kann mich von dem Gedanken nicht trennen, dass statt des Todes mir der Sense es meine Mutter sein wird, die mich wieder zu sich nimmt und in das Nichtsein und in die Unschuld zurückführt*» [11, с. 388]; він відчував, як пальці матері стискають йому серце в грудях: «*Jetzt ist sie Tod, sie hat ihre Finger in meiner Brust*» (її пальці в моїх грудях) [11, с. 391]. Отже, словосполучення «її пальці в моїх грудях», «в дорозі до своєї матері» розуміємо, як передчуття героєм смерті. Вислови О. Левченко, що фразеологія репрезентує архетипні, міфологічні уявлення, є влучними. Той самий концепт абстрактного поняття може мати кілька вербалізацій, створених за різними принципами в межах однієї мови, бо традиції змішування ментальних просторів пов'язані з культурою (міфологією, релігією, політикою, історією) народу [6, с. 310].

У романі «Нарцис і Гольдмунд» фразеологічні одиниці несуть і структурне й смислове навантаження, сприяють «включенню» певних асоціативних планів «прочитання» того чи іншого образу, конкретної контекстуальної ситуації. Наприклад, у характеристиці головних героїв, Нарциса і Гольдмунда: «*Da habe der Kaiser, der gerade in der Nähe war, einen Statthalter hergeschickt, den Grafen Heinrich. Nun ja, es sei ein schneidiger Herr, er habe mit seinen paar Reitern und Soldaten Ordnung in der Stadt geschafft*» (проворний господин, парубок – не промах) [11, с. 296]; «*Ein sehr müder und etwas stumpf gewordener alter Mann war da von der Reise zurückgekommen, ein unscheinbarer Mann, es war mit ihm kein Staat zu machen, und doch hatte er nichts gegen ihn...*» (йому нічим було хизуватися) [11, с. 381].

Автор описує молодшу дочку лицаря Юлію як виховану, шляхетну дівчину, яка дотримується усіх морально-етичних канонів того часу. Гольдмунд сподобався Юлії, проте вона не виказувала своїх емоцій й асоціювалася в уяві героя з суворою черницею: «*Nach der Mahlzeit zog Julie sich zurück, es war längst Nacht, mit ihrer Kerze im irdenen Leuchter verließ sie den Söller, kühl wie eine kleine Klosterfrau*» [11, с. 155].

В основі організації лексико-семантичної системи мови лежить універсальний когнітивний принцип іконічності (як пізнавальне відобра-

ження дійсності словами-знаками з опорою на якісь образи-еталони). Функцію відображення виконують і ФО, що, передаючи складні відношення між людиною та навколишнім світом, системно організовані [8, с. 213].

Звичайно, в художньому тексті фраземи зазнають індивідуальних видозмін. У Карабін і В. Сулим, досліджуючи трансформацію фразеологізмів у творах німецької художньої прози, зазначили, що автор, «замінюючи компоненти, креативно переробляє сталі вирази, даючи нове життя відомій, із дещо втраченими художніми характеристиками фразеологічній одиниці, робить її подвійно виразною, оскільки до пов'язаного з цією формулою традиційного загального значення додають нові індивідуальні значення» [5, с. 63].

Значна увага в художньому тексті відводиться соматичним фразеологізмам, тобто одиницям, до складу яких входять компоненти, що є назвами частин тіла людини (соматизми) й елементів серцево-судинної, нервової й інших систем. Науковці (О. Андрейченко, Р. Вайнтрауб, М. Гамзюк, І. Грицюк, Л. Дідковська І. Задорожна, О. Селіванова, О. Семушина, G. Gréciano, E. Piirainen) виокремили ціле коло проблем, що стосуються соматичних фразеологізмів: концептуалізація соматичного коду культури у фразеологізмах, вербалізація значення «характер людини», національно-культурний компонент семантики, структурні та семантичні, лінгвокогнітивні характеристики, образний потенціал соматизмів як смисловий центр формування фразеологізмів, соматичний код культури в художньому дискурсі. «Взаємодія мовного й позамовного знання у творенні соматичних фразеологізмів зумовлена потребою іменування певного фрагмента дійсності (у тому числі інтерперсональних відносин) для накопичення знання та його обміну в процесі комунікації» [10, с. 2]. Наприклад, «*Narziss verzog keine Miene. Das bisschen Knaben- und Renommistentum in des Freundes Haltung machte ihm großen Spaß und rührte ihn zugleich*» (Нарцис не повів і бровою, деяке хлоп'ятцтво, бравада) [11, с. 328]; «*Vor einer Stunde vielleicht hätte er sich klarzumachen vermocht, was ihn heute so unsäglich müde machte, was für eine tödliche Überanstrengung der Seele es war, die ihm den Kopf leer und die Augen brennen machte*» (смертельні переживання душі спустошили голову й очі) [11, с. 37].

ФО із соматичним компонентом є «первинним експресивним віддзеркаленням у мові національної картини світу крізь матеріальну основу тіла людини» [1, с. 46]. У романі Г. Гессе «Нарцис і Гольдмунд» багато фразеологізмів пов'язані з такими частинами тіла, як голова і серце. Абат Даніель подумки характеризує Нарциса «*ein heller Kopf*» (світла голова), адже він мав Божий

дар (*Gottesgaben*) до «*Übtrdies bist du der Sprachen und Denkens in hohem Grade fahin*» (мов і мислення) [11, с. 14]. Нарцис помітив, що Гольмунд занедужав, він звільнив його від занять і сказав: «*Du hast heut keinen Kopf fürs Griechische*» [11, с. 36] (твоїй голові зовсім не до греки). «*Anders wieder war die Sprache seiner Hände, zwischen ihnen und dem Kopf bestand ein Widerspruch*» (мова була його руками, між ними й головою була суперечність) [11, с. 195], тобто підкреслено суперечність між сказаним і зробленим.

Найчастотнішими є соматизми, за твердженням Ю. Білоус, що відіграють провідну роль у життєдіяльності людини. Когнітивна (розумова, ментальна) діяльність людини пов'язана з процесами мислення, пам'яті тощо та корелюється із СФО, до складу яких входить соматизм *Kopf* (голова) як вмістилище мозку, центр розумової та мисленнєвої діяльності, інтелекту, найвищої цінності: «*einen klaren Kopf haben*» – «мати світлий розум»; «*zwei Köpfe sind besser als einer*» – «один розум – добре, а два – краще» тощо [1, с. 45].

Коли зранку Гольмунда покликав лицар із помістя, він зрозумів, що обійми сестер у ліжку вночі йому «*den Kopf kosten*» – будуть коштувати голови, тобто він у небезпеці. Словосполучення «*schüttelte den Kopf*» означає *похитати головою*, тобто заперечити, але коли Гольмунд чекав останньої сповіді перед стратою й похилив голову, він був розгубленим. «*Goldmund war bis ins Herz trschütten*» (вражений у саме серце) [11, с. 326]... «*liess ihn seinen Kopf wie eine leere Blasé empfinden...*» (у його голові паморочилося) [11, с. 326], передано здивування.

Н. Венжинович про фразу з компонентом *голова* пише, що її смисл співвідноситься з тілесним кодом культури: «Образ фраземи створюється сукупністю соматичної, речової та просторової метафор. Цей образ мотивований також давнім метонімічним заміщенням частини й цілого: голова як невід'ємна частина цілого тіла людини символічно заміщує саму людину під час здійснення нею інтелектуальної діяльності» [2, с. 198].

Сприйняття та розуміння світу крізь мовні образи, що віддзеркалені у фразеологічній системі, є національно специфічними, однак базуються на універсальних, логіко-психологічних та лінгвістичних засадах. Із лексемою *den Kopf* фраземи в романі мають й інше значення, виходять за межі процесу мислення: «*Narziss: Gewiss, du triffst damit den Nagel auf den Kopf*» (потрапити в саму точку) [11, с. 58], тобто влучно сказати.

Останнім часом посилюється інтерес до вивчення стійких мовних одиниць, що відображають віковічну народну мудрість, закладену у Святому Письмі, до опису й аналізу біблеїзмів. Функціональне навантаження богословської лексики – позначати поняття важливої для христия-

нина сфери духовного життя. Богословська термінологія здебільшого запозичувала слова з грецької та латинської мов на позначення цих понять, що відображали найрізноманітніші аспекти життя й діяльності людини. У романі Г. Гессе багато фразеологічних висловів, що утворюють концептосферу БОГ, пов'язаних із християнською етикою: «*Es ist schade, dass du die Weihen noch nicht hast und noch nicht Beichte hören kannst; gern hätte ich mich von jener Sache in der Beichte befreit und gern dafür eine Strafe abgebußt*» (ще не висвячений) [11, с. 44]; «*“So werde ich“, sagte der Priester, „am Morgen vor der Frühmesse mit den heiligen Sakramenten zu ihm kommen und seine Beichte hören“*» (святе причастя) [11, с. 317]; «*Vielleicht war es dies, was in der Theologie Erbsünde genannt wurde?*» (що в теології названо першородним гріхом) [11, с. 127].

Події роману «Нарцис і Гольмунд» відбуваються в основному в монастирі Маріябронн, тому твір багатий на конфесійні фразеологізми – «тип усталених словосполучень церковно-релігійного значення, сакрального забарвлення: *глас вопіючого, за упокій душі, судний день, Тайна вечеря, терновий вінок*, а також поширені звертання й типові формули-вітання: *Мати Божя, Свята Богородиця, Небесний Отець, Божий Син, Святий Дух, Христос Спаситель, раб Божий; Христос Воскрес! Воістину Воскрес! Слава Ісусу! З Богом! Мир дому сьому і всім живущим у ньому!* та ін. Специфічну конфесійну конотацію набувають вирази внаслідок перенесення значення слова чи його символізації» [9, с. 69]. Наприклад, «*Behüt dich Gott!*» [11, с. 100] – *Хай береже тебе Бог*; «*Gelobt sei Jesus Christus,...*» [11, с. 326] – *Слава Ісусу Христу*.

Висновки і перспективи подальших розробок. Фразеологізми, як і решта лексичних одиниць у романі Г. Гессе «Нарцис і Гольмунд», пов'язані з навколишньою дійсністю, є духовним життям нації, кодами культури. Авторські фраземи, представлені діяльними, просторово-часовими, релігійно-духовними, тілесними культурними кодами, доповнюють та збагачують номінативний інвентар мови оцінно-експресивними засобами і є одним із головних компонентів творення індивідуального стилю письменника: у них нові відтінки значення, що характеризуються не прямим, а образним позначенням предметів та явищ дійсності, оцінка певних подій, ситуацій, вони виражають емоції, а соматичні ФО часто мають символічний характер. Авторські видозміни (структурні, образно-сміслові) значною мірою розширюють функціональне поле таких висловів з урахуванням композиційних, власне стилістичних особливостей, виступають виразними репрезентантами народної стихії в художньому творі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус Ю.В. Відображення наївних уявлень про людське тіло у соматичній лексиці німецької мови. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки. Мовознавство*. 2015. Вип. 3. С. 42–46.
2. Венжинович Н.Ф. Фраземіка української літературної мови: когнітивний та лінгвокультурологічний аспекти : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.01. Київ, 2018. 503 с.
3. Гамзюк М.В. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької мови). Київ : ВЦ КДЛУ, 2000. 255 с.
4. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985. 360 с.
5. Карабін У., Сулим В. Модифікація фразеологізмів як стилістичний прийом у німецькомовному художньому дискурсі. *Іноземна філологія*. 2013. № 125. С. 62–69.
6. Левченко О. Фразеологічна символіка : Лінгвокультурологічний аспект : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. 352 с.
7. Мойсієнко А.К. Актуалізація фразеологічних одиниць у художньому тексті. *Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті : теорія, практика, типологія / відпов. ред. І.С. Гнатюк*. Київ : ІУМ НАН України, 2011. С. 115–121.
8. Огуй О.Д. Пошуки нових засад до вивчення фразеології. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. Острог, 2014. Вип. 43. С. 208–214.
9. Основні лінгвістичні поняття і категорії (словник-довідник філолога) / укладач І.І. Коломієць. Умань : ВПЦ «Візаві», 2015. 202 с.
10. Скрипник І.Ю. Соматичні фразеологічні одиниці із значенням інтерперсональних відносин: структурно-семантичні та функціональні характеристики : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2009. 22 с.
11. Hesse Hermann. *Narziss und Goldmund*: книга для читання нем. язике. Санкт-Петербург : КАРО, 2014. 416 с.
- after Ivan Franko. *Series: Philological Sciences. Drohobuch*, Vol. 3. S. 42–46.
2. Venzhynovych N.F. (2018) Phrases of the Ukrainian Literary Language: Cognitive and Linguistic Culturological Aspects. The qualifying scientific work on the manuscript rights]. The Dissertation for a Doctoral Degree in Philology, speciality 10.02.01. Kyiv, 503 p.
3. Hamzyuk M.V. (2000) Emotivnyy component znachennia v protsesi stvorennia frazeolohichnykh odunuts : (Na materiali nimetskoyi movu) [The emotional component of meaning in the process of creating phraseological units: (On the material of the German language)]. Kyiv : VTS KDLU. 255 p.
4. Hanuch D.I, Oliynuk I.S. (1985). Slovnuk lnhvistichnykh terminiv [Dictionary of linguistic terms]. Kyiv : Vushcha shkola, 1985. 360 c.
5. Karabin U., Sulim V. (2013) Modufikatsia frazeolohizmiv yak stulistichnyy pruyom v nimetskom-jvnomu khudozhnomu duskursi [Modification of phraseology as a stylistic device in German-language artistic discourse]. *Foreign philology*. Vol. 213. pp. 62–69.
6. Levchenko O. Frazeolohichna sumvolika: Linguoculturolohichnyy aspekt: monographiia [Linhvoukh Phraseological symbolism: Linguocultural aspect]: monograph. Lviv : LRIDU NADU. 325 p.
7. Moisienko A.K. (2011) Actualizatsiia frazeolohichnykh odunuts v khudozhnomu teksti [Actualization of phraseological units in the literary text. Ukrainian lexicography in the All-Slavic context: theory, practice, typology / resp. ed. I.S. Hnatyuk. Kyiv: IUM NAS of Ukraine, pp. 115–121.
8. Ogui O.D. (2014) Poshuku novykh zasad do vuvchennia frazeologii [Search for new principles for the study of phraseology]. *Scientific notes of the National University "Ostroh Academy". Philological series*. Ostrog, Vip. 43. Pp. 208–214.
9. Osnovni lnhvjstulistichni poniattia I katehorii (2015) [Basic linguistic and stylistic concepts and categories (dictionary-reference book of a philologist)] / compiled by I.I. Kolomiets. Uman: VPC «Vizavi», 202 p.
10. Skrypnyk I.Yu. (2009) Somatichns frazeolohichni odunutsi is znachennyam interpersonalnykh vidnosun: strukturno-semantichni ta funktsionalni kharakhterustuku [Somatychni frazeolohichni odyntsi iz znachennyam interpersonal'nykh vidnosyn: strukturno-semantychni ta funktsional'ni kharakterystyky]: Avtoref. Dys. ... kand. filol. nauk. Kharkiv, 22 p.
11. Hesse Hermann. (2014) *Narziss und Goldmund*: a book to read by him. language. Saint-Petersburg: KARO, 416 p.

REFERENCES

1. Bilous Yu. V. (2015) Vidodrazhennia nayivnykh uivavlen pro lyudske tilo u somatichnyy leksutsi nimetskoyi movu. [Reflection of naive ideas about the human body in the somatic vocabulary of the German language]. *Scientific Bulletin of Drohobych State Pedagogical University named*